YVES BOT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2012. szeptember 6.[1]

C-456/11. sz. ügy

Gothaer Allgemeine Versicherung AG, ERGO Versicherung AG, Versicherungskammer Bayern-Versicherungsanstalt des öffentlichen Rechts,Nürnberger Allgemeine Versicherungs AG,Krones AG
kontra
Samskip GmbH

(a Landgericht Bremen [Németország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés — A határozatok elismerése és végrehajtása — 44/2001/EK rendelet — A »határozat« fogalma — Határozat, amelyben a tagállami bíróság megállapítja joghatóságának hiányát — Az izlandi bíróságok joghatóságát kikötő záradék érvényességének és hatályának megállapításán alapuló határozat — Hatály — Terjedelem”

1. Az a határozat, amelynek rendelkező részében a tagállami bíróság megállapítja „joghatóságának hiányát”, miután az indokolásban elismerte egy harmadik állam bíróságának joghatóságát kikötő záradék érvényességét, kötelezi-e valamely más tagállamnak az ugyanezen kérelem alapján eljáró bíróságát arra, hogy e bíróság is megállapítsa joghatóságának hiányát?

2. Lényegében ezt a kérdést terjesztette elő a Landgericht Bremen (Németország) a Krones AG és biztosítói, valamint a Samskip GmbH közötti, áruszállítás során feltételezetten okozott károk megtérítésére irányuló eljárásban.

3. E kérdés arra irányul, hogy a Bíróság a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet[2] 32. és 33. cikkét értelmezze, amelyek a „határozat” fogalmának a 44/2001 rendelet szerinti meghatározására, illetve a valamely más tagállamban hozott valamennyi „határozat” automatikus elismerésének elvére vonatkoznak.

I – Jogi háttér

4. A 44/2001 rendelet (2), (6), (15) és (16) preambulumbekezdése a következőképpen rendelkezik:

„(2) A joghatóságra és a határozatok elismerésére vonatkozó nemzeti jogszabályok között fennálló egyes különbségek akadályozzák a belső piac megfelelő működését. A polgári és kereskedelmi ügyekben az e rendelet hatálya alá tartozó tagállamok határozatainak gyors és egyszerű

1 — Eredeti nyelv: francia.

2 — HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 2. fejezet, 12. kötet, 27. o.

elismerése és végrehajtása céljából elengedhetetlenül szükségesek a joghatósági összeütközésre vonatkozó szabályok egységesítésére és az alaki követelmények egyszerűsítésére irányuló rendelkezések.

[…]

(6) A polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok szabad mozgásának biztosítása érdekében szükséges és célszerű, hogy a joghatóságra, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályokat kötelező és közvetlenül alkalmazandó közösségi jogi aktus rendezze.

[…]

(15) A harmonikus jogalkalmazás érdekében a párhuzamos eljárások lehetőségét el kell kerülni [helyesen: a minimumra kell csökkenteni], és biztosítani kell, hogy ne hozzanak egymással összeegyeztethetetlen határozatot két tagállamban. Világosan és hatékonyan kell szabályozni a perfüggőség és az összefüggő eljárások megoldását, valamint a felfüggesztés alapjául szolgáló időtartam meghatározásának tekintetében fennálló nemzeti eltérésekből adódó problémák elhárítását [helyesen: Világos és hatékony mechanizmust kell előírni a perfüggőség és az összefüggő eljárások megoldására, valamint azon problémák elhárítása érdekében, amelyek az azon időpont meghatározásának tekintetében fennálló nemzeti eltérésekből adódnak, hogy valamely eljárás mikortól tekintendő folyamatban lévőnek]. E rendelet alkalmazásában az említett időtartamot [helyesen: időpontot] önállóan kell meghatározni.”

(16) Az igazságszolgáltatás iránt a Közösségben táplált kölcsönös bizalom azt indokolja, hogy a tagállamokban hozott határozatokat – a vitás eseteket kivéve – automatikusan, bármilyen külön eljárás nélkül elismerjék.”

5. A 44/2001 rendelet 32. cikke ekképp rendelkezik:

„A jelen egyezmény értelmében határozatnak tekintendő valamely szerződő állam bírósága által hozott bármely határozat, elnevezésére való tekintet nélkül, beleértve az ítéletet, a végzést vagy a végrehajtandó fizetési meghagyást, valamint az eljárás költségeinek a bírósági tisztviselő általi megállapítását is.”

6. E rendelet 33. cikke előírja:

„(1) Valamely tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban külön eljárás nélkül elismerik.

(2) Az az érdekelt fél, aki egy jogvitában elsődlegesen egy határozat elismerésére hivatkozik, az e fejezet 2. és 3. szakaszában szabályozott eljárásnak megfelelően kérelmezheti annak megállapítását, hogy a határozat elismerhető.

(3) Amennyiben valamely tagállam bíróságán folyó eljárás kimenetele azon kérdés megválaszolásának függvénye, hogy egy határozat elismerhető-e, az említett bíróság joghatósággal rendelkezik e kérdés eldöntésére.”

7. Az említett rendelet 34. cikke értelmében:

„A határozat nem ismerhető el, amennyiben:

1) az ilyen elismerés nyilvánvalóan ellentétes annak a tagállamnak a közrendjével, ahol az elismerést kérik;

2) a határozatot az alperes távollétében hozták, amennyiben az eljárást megindító iratot vagy azzal egyenértékű iratot nem kézbesítették az alperes részére megfelelő időben ahhoz, hogy védelméről gondoskodhasson, kivéve, ha az alperes elmulasztotta a határozatot megtámadó eljárás kezdeményezését [helyesen: a határozat ellen nem nyújtott be jogorvoslatot], annak ellenére, hogy lehetősége lett volna rá;

3) összeegyeztethetetlen az azonos felek közötti jogvitában abban a tagállamban hozott határozattal, amelyben az elismerést kérik;

4) összeegyeztethetetlen más tagállamban vagy harmadik államban, azonos jogalapból származó, azonos felek közötti eljárásban hozott korábbi határozattal, feltéve, hogy a korábbi határozat a címzett tagállamban az elismerés feltételeinek megfelel.”

8. A 44/2001 rendelet 35. cikke ekképp rendelkezik:

„(1) A határozat nem ismerhető el továbbá, amennyiben a II. fejezet 3., 4. és 6. szakaszának rendelkezéseivel ellentétes, illetve a 72. cikkben meghatározott esetben.

(2) Az előző bekezdésben említett joghatósági okok vizsgálata során a felhívott bíróság vagy hatóság kötve van ahhoz a tényálláshoz, amelyre a származási tagállam bíróságának joghatóságát alapította.

(3) Az (1) bekezdésre is figyelemmel a származási tagállam bíróságának joghatósága nem vizsgálható felül. A közrendnek a 34. cikk 1. pontjában említett vizsgálata a joghatósággal kapcsolatos szabályokra nem alkalmazható.”

II – Az alapeljárás

9. A Krones AG német társaság – amelynek fuvarozási biztosítói a Gothaer Allgemeine Versicherung AG, az ERGO Versicherung AG, a Versicherungskammer Bayern-Versicherungsanstalt des öffentlichen Rechts és a Nürnberger Allgemeine Versicherungs AG[3] – sörfőző berendezést értékesített egy mexikói vállalkozás számára, és a rotterdami (Hollandia) székhelyű Samskip Holding BV – egy Izlandon alapított nemzetközi szállítási és logisztikai vállalkozás – német leányvállalatát bízta meg e berendezés Belgiumból Mexikóba történő szállításának megszervezésével és lebonyolításával, egy olyan fuvarlevél kíséretében, amely az izlandi bíróságok joghatóságát elismerő záradékot tartalmazott.

10. Mivel úgy ítélték meg, hogy a rakomány a szállítás során megsérült, a címzett, valamint a Gothaer és társai 2007. április 30-án a belga bíróságok előtt keresetet indítottak a Samskip GmbH ellen.

11. 2009. október 5-i hatályon kívül helyező ítéletében az antwerpeni fellebbviteli bíróság (Belgium) határozatának rendelkező részében magát „joghatósággal nem rendelkezőnek” minősítette, miután úgy ítélte meg e határozat indokolásában, hogy a fuvarlevélnek az izlandi bíróságok joghatóságát elismerő záradéka érvényes, és a Gothaer és társait, amennyiben a Krones AG jogutódjaként léphettek fel, köti e záradék.

12. Mivel a Krones AG, és a Gothaer és társai 2010 szeptemberében új kártérítési keresetet nyújtottak be a német bíróságokhoz, a Landgericht Bremen, a Belgiumban hozott határozat által kiváltott joghatásokkal szemben kétségeket táplálva, 2011. augusztus 25-i határozatában az eljárás felfüggesztése mellett döntött.

3 — A továbbiakban: Gothaer és társai.

III – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

13. A Landgericht Bremen a következő három kérdést terjesztette előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé:

„1) Úgy kell-e értelmezni a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikkét, hogy főszabály szerint azok a határozatok is a »határozat« fogalma alá tartoznak, amelyek tárgyát kizárólag az eljárási jellegű elfogadhatósági feltételek nem teljesülésének megállapítása képezi (az elfogadhatóság tárgyában hozott ítélet)?

2) Úgy kell-e értelmezni a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikkét, hogy egy adott fokon hozott, a nemzetközi joghatóság hiányát joghatóságot kikötő megállapodás alapján megállapító végleges ítélet is a „határozat" fogalma alá tartozik?

3) Úgy kell-e értelmezni a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikkét a Bíróságnak a hatály kiterjesztődésének elvéhez fűződő ítélkezési gyakorlatára (a Bíróság 145/86. sz. Hoffmann-ügyben 1988. február 4-én hozott ítélete [EBHT 1988., 645. o.]) tekintettel, hogy minden tagállamnak el kell ismernie egy másik tagállam bíróságának a joghatóságot kikötő megállapodás érvényességének tárgyában hozott határozatát, ha az első bíróság nemzeti joga szerint a joghatóságot kikötő megállapodás érvényességére vonatkozó megállapítás jogerőre emelkedik, mégpedig abban az esetben is, ha az erről hozott határozat a kereset elfogadhatatlanságának tárgyában hozott ítélet részét képezi?"

IV – Elemzés

A – *Előzetes észrevételek*

1. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések elfogadhatóságáról és terjedelméről

14. A kérdések terjedelmének pontosítása céljából hangsúlyozni kell, hogy az alapeljárás egy olyan határozat közbenső elismerésére vonatkozó eljárás keretében folyik, amelyben az antwerpeni fellebbviteli bíróság magát „joghatósággal nem rendelkezőnek" minősítette. Amennyiben a Landgericht Bremen szerint a német jog e határozatot „Prozessurteil"-nek (az elfogadhatóság tárgyában hozott ítélet) minősíti, az első kérdésnek, amely valamennyi olyan határozatra vonatkozik, amelyek „tárgyát kizárólag az eljárási jellegű elfogadhatósági feltételek nem teljesülésének megállapítása képezi" túlságosan tág a terjedelme.

15. A Krones AG-hez, és a Gothaer és társaihoz hasonlóan úgy vélem, hogy a Bíróság válaszának terjedelmét arra kell korlátozni, ami elengedhetetlenül szükséges az alapügy megoldásához.

16. Ebben az értelemben az első két kérdés újrafogalmazásukat követő együttes vizsgálatát javaslom. E két kérdésével ugyanis a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a „határozatnak" a 44/2001 rendelet 32. cikke értelmében vett fogalmába beletartozik-e egy olyan határozat, amelyben valamely tagállam bírósága egy joghatóságot kikötő záradék alapján megállapítja saját joghatóságának a hiányát, jóllehet e határozatot a megkeresett tagállam joga „az elfogadhatóság tárgyában hozott ítéletnek" minősíti.

17. A harmadik kérdést illetően rá kell mutatni a „megállapítás jogerőre emelkedik" kifejezés kétértelműségére. Jóllehet e kifejezés láthatóan a jogorvoslati lehetőségek kimerülésére utal, az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból az következik, hogy a Landgericht Bremen kétségei valójában onnan erednek, hogy a joghatóságot kikötő záradék értelmében az izlandi bíróságok joghatóságára vonatkozó vitatott megállapítás a határozat indokolásában, és nem annak rendelkező részében szerepel.

18. Következésképpen úgy ítélem meg, hogy a harmadik kérdést a következőképpen kell érteni. Az első két kérdésre adandó igenlő válasz esetén annak meghatározásáról van szó, hogy a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy azt a bíróságot, amely előtt egy olyan határozat elismerésére hivatkoznak, amelyben valamely más tagállam bírósága egy joghatóságot kikötő záradék alapján megállapítja saját joghatósága hiányát, köti-e az e záradék érvényességére és terjedelmére vonatkozó, a határozat indokolásában szereplő megállapítás.

2. A Svájci Államszövetség észrevételeinek elfogadhatóságáról

19. A Svájci Államszövetség részese a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2007. október 30-án Luganóban aláírt egyezménynek.[4] Az úgynevezett „párhuzamos” Luganói Egyezmény a 44/2001 rendeletben foglalt szinte valamennyi szabályt, és különösen az elismerhető határozat fogalmának meghatározására, valamint az elismerés módozataira vonatkozó szabályokat, kiterjeszti a Dán Királyságra, az Izlandi Köztársaságra, a Norvég Királyságra és a Svájci Államszövetségre. Az e rendelet 32. és 33. cikkének a Bíróság által adandó értelmezését tehát a Luganói Egyezmény vonatkozó cikkeinek értelmezése tekintetében is figyelembe kell venni.

20. A Luganói Egyezmény 64. cikkének 1. pontja értelmében az egyezmény egységes értelmezéséről és az állandó bizottságról szóló 2. sz. jegyzőkönyv 2. cikkével összefüggésben, a Svájci Államszövetség az Európai Unió Bírósága alapokmányának 23. cikkében szabályozott eljárás keretében a 44/2001 rendelet értelmezésére vonatkozó jelen előzetes döntéshozatali eljárás keretében észrevételeket terjeszthet elő a Bírósághoz.

B – *Az első és második kérdésről*

21. Első két kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a „határozatnak” a 44/2001 rendelet 32. cikke szerinti fogalmába beletartozik-e egy olyan határozat, amelyben valamely tagállam bírósága egy joghatóságot kikötő záradék alapján megállapítja saját joghatóságának a hiányát, jóllehet e határozatot a megkeresett tagállam joga „az elfogadhatóság tárgyában hozott ítéletnek” minősíti.

1. A felek észrevételei

22. A Samskip GmbH, a német, a belga, az osztrák és a svájci kormány, valamint az Európai Bizottság egyfelől, illetve a Krones AG, és a Gothaer és társai másfelől, homlokegyenest ellenkezően értelmezik a 44/2001 rendelet 32. cikkét.

23. Az előbbiek szerint a határozat fogalma magában foglalja azokat a határozatokat, amelyek egy joghatóságot kikötő záradék alapján a nemzetközi joghatóság tárgyában hoznak döntést.

24. A 44/2001 rendelet 32. cikkének megfogalmazására és eredetére, valamint e rendelet általános rendszerére és célkitűzéseire támaszkodva a Samskip GmbH azt állítja, hogy az egységes európai igazságügyi térség létrehozásának célkitűzésével ellentétes lenne általános jelleggel kizárni a szóban forgó rendelet 32. és 33. cikkének hatályából azokat a határozatokat, amelyek vagy a származási tagállam, vagy pedig a megkeresett tagállam joga értelmében az „elfogadhatóság tárgyában hozott határozatnak” minősülnek. A Samskip GmbH szerint, ha fel is lehetne tenni azt a kérdést, hogy a pervezető határozatok, mint például valamely fél felhívása arra, hogy személyesen jelenjen meg a bíróság előtt, vagy egy bizonyításfelvételt elrendelő határozat a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikke szerinti

4 — HL 2009. L 147., 5. o., a továbbiakban: Luganói Egyezmény.

„határozatnak” minősülhetnek, e kérdésnek nincs gyakorlati terjedelme, mivel e határozatok nem fejthetnek ki határokon átnyúló, kényszerítő erejű joghatásokat. Ezzel szemben a felhívott bíróság joghatóságának hiánya okán egy keresetet elfogadhatatlannak minősítő, és a bírósági eljárást lezáró határozat a határokon túl is fejthet ki joghatásokat, tehát el kell azt ismerni. Ennek hiányában a felperes figyelmen kívül hagyhatja e határozatot, és újból keresetet nyújthat be valamely más tagállam bíróságához, ami ellentétes a 44/2001 rendelet célkitűzésével, nevezetesen a kettős vagy párhuzamos eljárások és a potenciálisan ellentmondó határozatok elkerülésének célkitűzésével.

25. A német kormány hasonlóképpen úgy ítéli meg, hogy a 44/2001 rendelet rendszeréből, tárgyából és céljából az következik, hogy a nemzetközi joghatóság vagy e joghatóság hiányának megállapítására vonatkozó, elfogadhatóság tárgyában hozott ítéleteket elismerhető határozatoknak kell minősíteni, pontosítva ugyanakkor, hogy ezen elismerés hatálya nem terjeszkedhet túl e megállapításon. E kormány szerint – amely kormány a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezményről J. Jénard által készített jelentésre [5] utal – a hatály kiterjesztésének a Bíróság által az érdemi határozatok vonatkozásában [6] rögzített elvét át kell ültetni egy, az elfogadhatóság tárgyában hozott olyan ítéletre, amelyben a származás szerinti bíróság magát nemzetközi joghatósággal rendelkezőnek, illetve nem rendelkezőnek nyilvánítja. A 44/2001 rendelet (2) és (15) preambulumbekezdésére, valamint 27. cikkének (2) bekezdésére hivatkozva a német kormány úgy véli továbbá, hogy az olyan szabályokon nyugvó rendszer, amelyeket az Unió valamennyi bírósága ugyanazon hatáskörrel értelmezhet,[7] a tagállamok nemzetközi joghatóságának tekintetében alkalmazandó, és az egyik tagállam bíróságai által a joghatóság vonatkozásában tett megállapításokat a többi tagállam bíróságainak is el kell fogadniuk.

26. A belga kormány azt állítja, hogy mivel a 44/2001 rendelet nem tartalmazza a határozat fogalmának pontos meghatározását, azt tágan lehet értelmezni, ami egybevág a Bíróság ítélkezési gyakorlatával.[8]

27. Az osztrák kormány, azt állítva, hogy a válasz kiindulópontja az integráció tekintetében kedvező értelmezés szükségessége, a Jénard-jelentésre, valamint a Dán Királyságnak, Írországnak, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1978. október 9-i egyezményhez, valamint az egyezménynek a Bíróság általi értelmezésére vonatkozó jegyzőkönyvhöz való csatlakozására vonatkozó, P. Schlosser által készített jelentésre[9] hivatkozva előadja, hogy az antwerpeni fellebbviteli bíróság által hozott ítéletnek, amely jogerősen állapította meg a jogvita feleinek jogviszonyait, a határozatoknak az Unión belüli lehető legszélesebb koherenciája érdekében a „határozatnak” a 44/2001 rendelet 32. cikke szerinti fogalmába kell tartoznia, és az e rendelet 33. cikkében előírt elismerési rendszer kell, hogy vonatkozzon rá.

28. A svájci kormány előadja, hogy sem a szóban forgó rendelet, sem a Luganói Egyezmény nem tesz különbséget az elfogadhatóság tárgyában hozott határozatok és az érdemi ítéletek között. Véleménye szerint az a kérdés, hogy valamely ítélet elismerhető vagy végrehajtható-e, nem függhet a származási állam ítéletének minősítésétől. Kiemelve, hogy azok a határozatok, amelyek „tárgyát kizárólag az eljárási jellegű elfogadhatósági feltételek nem teljesülésének megállapítása képezi”, nem alkotnak homogén csoportot, a svájci kormány úgy ítéli meg, hogy azt kell megvizsgálni, hogy az a határozat, amelynek elismerését kérik, a 44/2001 rendelet és a Luganói Egyezmény által egységesített elfogadhatósági feltételre vonatkozik-e, és hogy a származási állam joga értelmében e határozat kényszerítő erejű joghatást kelt-e az eredeti eljáráson túlmenően, ami azt feltételezi, hogy a származás szerinti bíróság az ügy teljes ismeretében vizsgálta meg ezen elfogadhatósági feltételt, és nem csak átfogó jelleggel.

5 — HL 1979. C 59., 1. o.; a továbbiakban: Jénard-jelentés.

6 — A német kormány a fent hivatkozott Hoffmann-ügyben hozott ítélet 11. pontjára, valamint a C-420/07. sz. Apostolides-ügyben 2009. április 28-án hozott ítélet (EBHT 2009., I-3571. o.) 66. pontjára hivatkozik.

7 — A C-159/02. sz. Turner-ügyben 2004. április 27-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-3565. o.) 25. pontja.

8 — A C-39/02. sz. Mærsk Olie & Gas ügyben 2004. október 14-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-9657. o.).

9 — HL 1979. C 59., 71. o.; a továbbiakban: Schlosser-jelentés.

29. A Samskip GmbH-hoz hasonlóan, a 44/2001 rendelet 32. cikkének megfogalmazására, valamint e rendelet általános rendszerére és különösen (2) és (6) preambulumbekezdéséből következő célkitűzésére támaszkodva a Bizottság azt állítja, hogy egy kereset nemzetközi joghatóság hiánya okán való elfogadhatatlanságának megállapítására szorítkozó ítélet, akárcsak egy érdemi ítélet, a „határozat" fogalmának az e rendelet 32. cikke szerinti fogalmi körébe tartozik. A Bizottság szerint az elfogadhatóság tárgyában hozott ítéletek elismerésének kizárása sérti a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok szabad mozgását, valamint a jogbiztonságot. A Bizottság hangsúlyozza továbbá, hogy a 44/2001 rendelet 35. cikkének (3) bekezdése kizárja a származás szerinti tagállam bíróságai joghatóságának felülvizsgálatát, és előírja, hogy a közrend kritériuma a joghatósággal kapcsolatos szabályokra nem alkalmazható, míg e rendelet 36. cikke úgy rendelkezik, hogy a külföldi határozat érdemben semmilyen körülmények között sem vizsgálható felül. A Bizottság arra is hivatkozik, hogy ha a Jénard-jelentés szerint a még nem jogerős határozatok is elismerhetők, ennek még inkább így kell lennie az olyan határozatok esetében, amelyek jogerősen döntenek a nemzetközi joghatóságról.

30. A Krones AG az ellenkező álláspontot képviselve a kérelmére az R. Geimer által számára elkészített és észrevételeihez csatolt dokumentumra [10] hivatkozik, amelyből az következik, hogy „az egyre inkább fejlődő jogelmélet szerint" a 44/2001 rendelet 32. cikke kizárólag az érdemi határozatokra vonatkozik, és nem azokra, amelyek valamely keresetet a felhívott bíróság nemzetközi joghatósága hiányának okán utasítanak el.

31. Előadva, hogy az elfogadhatóság tárgyában hozott ítéletek nem elismerhető határozatok, valamint hogy a második kérdésnek nincs tárgya, és a Krones AG észrevételeihez csatolt dokumentumban szereplő fejtegetésekre hivatkozva, a Gothaer és társai ugyanakkor azt javasolják a Bíróságnak, hogy az első két kérdésre olyan értelemben válaszoljon, hogy a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az elfogadhatóság tárgyában hozott ítéletek, valamint a nemzetközi joghatóságot joghatósági kikötés ténye okán elutasító ítéletek a határozat fogalmába tartoznak.

2. Elemzés

32. A 44/2001 rendelet 32. cikke a rendelet értelmében vett „határozat" fogalmát úgy határozza meg, mint „valamely tagállam bírósága által hozott bármely határozat, elnevezésére való tekintet nélkül, beleértve az ítéletet, a végzést, fizetési meghagyást vagy végrehajtási intézkedést, valamint a költségeknek és kiadásoknak bírósági tisztviselő általi meghatározását".

33. Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a valamennyi tagállam területén történő teljes érvényesülés és egységes alkalmazás biztosítása érdekében a 44/2001 rendeletben foglalt fogalmakat önálló módon és egységesen, elsősorban az e rendelet rendszerére és célkitűzéseire figyelemmel kell értelmezni. [11] Ebből következik, hogy a „határozat" minősítés nem függhet attól, hogy a származás szerinti tagállam joga vagy a megkeresett tagállam joga miként nevezi az aktust. Ezért tehát rögvest irrelevánsnak tekinthetjük az „elfogadhatóság tárgyában hozott határozat" német jogi minősítést.

10 — A dokumentum címe: „Expertise sur la pertinence à l'échelle européenne des décisions de rejet de la demande en justice en raison de l'incompétence internationale dans le champ d'application du règlement n° 44/2001 et des conventions de Lugano (Szakvélemény a keresetet a 44/2001 rendelet és a Luganói Egyezmény alkalmazási körében nemzetközi joghatóság hiánya okán elutasító határozatok európai szintű relevanciájáról)".

11 — A C-167/08. sz., Draka NK Cables és társai ügyben 2009. április 23-án hozott ítélet (EBHT 2009., I-3477. o.) 19. pontja, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint a C-347/08. sz. Vorarlberger Gebietskrankenkasse ügyben 2009. szeptember 17-én hozott ítélet (EBHT 2009., I-8661. o.) 35. pontja, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

34. A Bíróság egyébiránt – a 44/2001 rendelet (19) preambulumbekezdésére támaszkodva, amelynek értelmében biztosítani kell a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény[12] és e rendelet közötti folytonosságot – több alkalommal kimondta, hogy mivel az említett rendelet felváltotta a tagállamok közötti kapcsolatokban (a Dán Királyság kivételével) a Brüsszeli Egyezményt, a Bíróságnak az ezen egyezményre vonatkozó értelmezése a 44/2001 rendeletre is vonatkozik, amennyiben ezen rendelet és a Brüsszeli Egyezmény rendelkezései egyenértékűnek minősíthetők.[13]

35. Márpedig ez a helyzet a 44/2001 rendelet 32. cikkének esetében, amely átveszi a Brüsszeli Egyezmény 25. cikkében szereplő meghatározást, amelyből kiindulva az ítélkezési gyakorlat három kritériumot vezetett le.

36. Az első kritérium szervezeti jellegű. A szóban forgó aktust igazságszolgáltatási szervnek kell kibocsátania, azaz egy olyan szervnek, amely az állam többi szervéhez viszonyítottan függetlenül járt el, részrehajlás nélkül. Ez a kritérium a 44/2001 rendelet 32. cikkének megfogalmazásából is kitűnik, és a Bíróság ítélkezési gyakorlata több alkalommal is emlékeztetett rá.[14]

37. A második, az elsőtől elválaszthatatlan kritérium eljárási jogi jellegű. Ez megköveteli, hogy a határozat elfogadását megelőző eljárást a védelemhez való jog tiszteletben tartása mellett folytassák le. E kritérium alkalmazása vezette a Bíróságot arra, hogy a „határozat” fogalmából kizárja az ideiglenes és a biztosítási intézkedéseket, amelyeket anélkül hoztak, hogy azt a felet, aki ellen ezen intézkedések irányulnak, megjelenésre szólították volna fel, és amely intézkedéseket előzetes közlésük nélkül hajtják végre.[15] Mindazonáltal a Bíróság úgy ítélte meg, hogy valamely határozat elismeréséhez elegendő, hogy az kontradiktórius eljárás tárgyát alkothassa azon időpont előtt, amikor elismerését vagy végrehajtását kérelmezik a származási államtól eltérő államban, ily módon a határozat fogalmába tartozónak minősített egy nem kontradiktórius módon elfogadott, de megtámadható ideiglenes határozatot,[16] egy fizetési meghagyást tartalmazó végzést,[17] illetve egy, a kereset megalapozottságának előzetes vizsgálata nélkül a fél távollétében hozott ítéletet.[18]

38. A harmadik kritérium anyagi jogi jellegű. A határozatot az azt elfogadó igazságszolgáltatási szerv mérlegelési jogkörének gyakorlása jellemzi. E kritérium alapján aszerint tehető különbség, hogy a hatóság döntéshozatali jogkörrel rendelkezik, illetve egy passzívabb feladatkör biztosítására szorítkozik, mint például az eljárás felei akaratának befogadása. A Bíróság ily módon megállapította, hogy „annak érdekében, hogy az irat […] »határozatnak« minősüljön, az iratnak olyan igazságszolgáltatási szervtől kell származnia, amely […] *saját hatáskörében jár el a felek közötti peres kérdésekben* [19]”.[20] A Bíróság ebből azt a következtetést vonta le, hogy egy olyan igazságszolgáltatási ügylet, amely lényegében szerződéses jelleggel rendelkezik abban az értelemben, hogy tartalma elsősorban a felek akaratától függ, nem minősül határozatnak.[21]

12 — HL 1972. L 299., 32. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 18. kötet, 301. o.; a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény.

13 — Lásd különösen a C-406/09. sz. Realchemie Nederland ügyben 2011. október 18-án hozott ítélet (EBHT 2011., I-9773. o.) 38. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

14 — A C-414/92. sz. Solo Kleinmotoren ügyben 1994. június 2-án hozott ítélet (EBHT 1994., I-2237. o.) 17. pontja és a fent hivatkozott Mærsk Olie & Gas ügyben hozott ítélet 45. pontja.

15 — A 125/79. sz. Denilauler-ügyben 1980. május 21-én hozott ítélet (EBHT 1980., 1553. o.) 17. pontja.

16 — A fent hivatkozott Mærsk Olie & Gas ügyben hozott ítélet 50–52. pontja.

17 — A C-474/93. sz. Hengst Import ügyben 1995. július 13-án hozott ítélet (EBHT 1995., I-2113. o.) 14. pontja.

18 — A C-394/07. sz. Gambazzi-ügyben 2009. április 2-án hozott ítélet (EBHT 2009., I-2563. o.) 23. pontja.

19 — A kiemelés tőlem.

20 — A fent hivatkozott Solo Kleinmotoren ügyben hozott ítélet 17. pontja és a fent hivatkozott Mærsk Olie & Gas ügyben hozott ítélet 45. pontja.

21 — A fent hivatkozott Solo Kleinmotoren ügyben hozott ítélet 18. pontja.

39. Az ítélkezési gyakorlat nem támaszt további kritériumokat, ily módon a határozat fogalmába tartozhatnak mind a nemperes eljárásban hozott határozatok, mind pedig a peres eljárásban elfogadottak, az ideiglenes [22] vagy biztosítási határozatok, a jogerős, illetve a visszavonhatatlanná vált határozatok, és azok, amelyekkel szemben még jogorvoslattal lehet élni.

40. Mivel ezen mindhárom kritérium teljesül a nemzetközi joghatóság tárgyában az antwerpeni fellebbviteli bíróság által hozotthoz hasonló ítélet esetében, úgy vélem, hogy az ilyen jellegű határozat a „határozat" fogalmának a 44/2001 rendelet 32. cikke szerinti meghatározásába tartozik.

41. Ezt a megoldást e rendelet megfogalmazása, célkitűzései és általános rendszere is alátámasztja.

42. Először is, a határozat fogalma meghatározásának megfogalmazása kiterjesztő, vagy legalábbis nem korlátozó értelmezést tesz lehetővé, mivel az „bármely" határozatra vonatkozik, elnevezésétől vagy kidolgozásának körülményeitől függetlenül, és „általános hatályú". [23]

43. Ezt a megközelítést a Jénard- és a Schlosser-jelentés is megerősíti, amelyekre a Bíróság többször utalt.

44. A Jénard-jelentésben úgy került megfogalmazásra, hogy a meghatározás „magába foglal minden határozatot, elnevezésüktől függetlenül," [24] amelyet polgári vagy kereskedelmi ügyekben hoztak, elismerhetőek továbbá az ideiglenes határozatok és a nemperes eljárásban hozott határozatok, függetlenül attól, hogy jogerőre emelkedtek-e, vagy sem.

45. Hasonlóképpen, a Schlosser-jelentés szerint, ez a megfogalmazás magába foglal minden olyan határozatot, az ideiglenes intézkedéseket is beleértve, amelyek „a felek közötti jogviszonyok megállapítására vagy szabályozására vonatkoznak". [25] Ez a jelentés – amely megállapítja, hogy egy állam által elfogadhatóság tárgyában hozott ítéletként elfogadott határozat egy másik államban érdemi határozat lehet – kiemeli, hogy egy megállapítás nyilvánvaló a szakemberek számára, azaz „[a] valamely keresetet *elfogadhatatlannak* nyilvánító *határozatokat* el kell ismerni", [26] majd hozzáteszi, hogy „[a]zért, mert egy német bíróság a joghatóságának hiányát állapította meg, egy angol bíróság nem állapíthatja meg a saját joghatóságának a hiányát azzal az indokkal, hogy valójában a német bíróság rendelkezett joghatósággal" [27].

46. Másodsorban figyelembe kell venni a 44/2001 rendelet által követett célkitűzéseket. E rendelet (2), (6), (16) és (17) preambulumbekezdéséből az következik, hogy a rendelet célja a polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamok által hozott határozatok szabad mozgásának az alaki követelmények e határozatok elismerése és gyors és egyszerű végrehajtása céljából való egyszerűsítésével történő biztosítása. [28] A szóban forgó rendelet (11), (12) és (15) preambulumbekezdéséből továbbá az következik, hogy a rendelet további célja a joghatósággal rendelkező bíróság előreláthatóságának és – következésképpen – a jogalanyok számára a jogbiztonságnak a biztosítása, a gondos igazságszolgáltatás garantálása és a párhuzamos eljárások kockázatának a csökkentése. [29]

22 — Például az ideiglenes intézkedés tárgyában hozott határozat. E tekintetben lásd a C-80/00. sz. Italian Leather ügyben 2002. június 6-án hozott ítélet (EBHT 2002., I-4995. o.) 41. pontját.

23 — Ugyanott.

24 — 42. o.

25 — 184. pont.

26 — 191. pont.

27 — Ugyanott.

28 — A C-283/05. sz. ASML-ügyben 2006. december 14-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-12041. o.) 23. pontja.

29 — A C-533/08. sz. TNT Express Nederland ügyben 2010. május 4-én hozott ítélet (EBHT 2010., I-4107. o.) 49. pontja.

47. E célkitűzések, amelyek a más tagállamok által hozott ítéletek egyenértékűségét elismerni köteles tagállamok közötti kölcsönös bizalom elvén nyugszanak, súlyosan sérülnének, ha a joghatóságról szóló határozatok kikerülnének a bírósági határozatoknak a 44/2001 rendelet által létrehozott elismerési és végrehajtási mechanizmusából.

48. E tekintetben meg kell állapítani, hogy közvetlenül ellentétes lenne az igazságszolgáltatás előre láthatóságának és a gondos igazságszolgáltatás elveivel annak elismerése, hogy ha valamely tagállam bírósága megvizsgálta joghatóságát, az így hozott határozatot vitatni szándékozó fél más tagállamok bíróságaihoz fordulhatna, miközben ő az első tagállam joga által előírt jogorvoslattal élhet.

49. Harmadsorban ezt az értelmezést a 44/2001 rendelet általános rendszere, és különösen a külföldi határozatok elismerése megtagadásának indokaira vonatkozó, valamint a határozatok egymásnak való ellentmondásának megelőzése céljából a perfüggőség szabályozására irányuló rendelkezései is alátámasztják.

50. A külföldi határozatok elismerése megtagadása indokainak taxatív felsorolása a külföldi határozatok elismerése elősegítésének akaratát tükrözi, még ha a származási tagállam bírósága csak a joghatóságról határozott is.

51. A tagállamok közötti viszonyokat szabályozó kölcsönös elismerés elve és a joghatóság közös szabályainak bevezetése okán – amelyeket valamennyi tagállam köteles tiszteletben tartani – a 44/2001 rendelet főszabály szerint kizárja a származási állam bírósága joghatóságának felülvizsgálatát, történjen ez akár közvetlenül, a ténybeli megállapítások vagy azon joghatósági kritériumok felülvizsgálata által, amelyekre e bíróság támaszkodott,[30] vagy akár közvetetten, a közrendre hivatkozva,[31] és megtiltja – hasonlóképpen – a külföldi határozat érdemi felülvizsgálatát. A Jénard-jelentés szerint „[az] érdemi felülvizsgálat hiányából a származási állam igazságszolgáltatásába vetett teljes bizalom következik; e bizalomnak a határozat megalapozottságát illetően szokásosan ki kell terjednie a joghatósági szabályoknak a bíróság általi alkalmazására”.[32]

52. Hasonlóképpen, a perfüggőség szabályozására vonatkozó rendelkezéseket a másodikként felhívott bíróság azon kötelezettsége jellemzi, hogy az elsőként felhívott bíróság javára megállapítja saját joghatóságának hiányát, ha ez utóbbi joghatóságát állapítják meg[33]. A C-116/02. sz. Gasser-ügyben 2003. december 9-én hozott ítéletében[34] maga a Bíróság is úgy döntött, hogy a másodikként felhívott bíróság, amelynek joghatósága egy joghatósági kikötés alapján került megállapításra, köteles mindazonáltal az eljárást felfüggeszteni addig, amíg az elsőként felhívott bíróság nem állapítja meg joghatóságának hiányát.

53. Véleményem szerint e rendelkezésekből az következik, hogy a 44/2001 rendelet az elismerhető határozatok közé sorolja azokat a határozatokat, amelyek által az elsőként felhívott bíróság a joghatóságáról döntött, függetlenül attól, hogy joghatóságát vagy annak hiányát állapította meg.

54. A megoldás egyértelmű, ha a bíróság megállapítja a joghatóságát.

55. Amennyiben a származási tagállam bírósága ugyanabban a határozatban megállapította joghatóságát, és határozott a kérelem megalapozottságáról, a másodikként felhívott bíróság csak a származási tagállam bírósága joghatósága felülvizsgálata tilalma elvének és a külföldi határozat érdemi felülvizsgálata tilalma elvének kettős megsértésével vizsgálhatja felül a joghatóság kérdését és állapíthatja meg saját joghatóságát. Még azt feltételezve is, hogy a származási tagállam bírósága

30 — E rendelet 35. cikke (2) bekezdése és (3) bekezdésének első mondata.

31 — A szóban forgó rendelet 35. cikke (3) bekezdésének második mondata.

32 — 46. oldal.

33 — A 44/2001 rendelet 27. cikkének (2) bekezdése.

34 — EBHT 2003., I-14693. o.

megállapította joghatóságát, azonban az érdemi döntés felfüggesztéséről döntött, például annak érdekében, hogy a kizárólag a joghatóság megállapítását kérelmező felek megtehessék észrevételeiket, annak elfogadása, hogy a másodikként felhívott bíróság felülvizsgálhatja a joghatóságot, közvetlenül ellentétes lenne a joghatóság hiánya megállapításának a 44/2001 rendelet 27. cikkének (2) bekezdésében előírt szabályával.

56. Véleményem szerint ugyanezt a megoldást kell elfogadni, amennyiben a bíróság a joghatóságának a hiányát állapítja meg. Két alapvető indok is alátámasztja ezt.

57. Az első indok jogi jellegű. A joghatóság hiányát megállapító, az eljárást lezáró határozat a 44/2001 rendelet szerinti „határozat" fogalma meghatározásának tekintetében ugyanazon jellegzetességeket mutatja, mint az a határozat, amelyben a bíróság a joghatóságát állapítja meg. Akárcsak az előbbit, ez utóbbi határozatot is egy igazságszolgáltatási szerv hozza meg, amely – jóllehet már nem rendelkezik hatáskörrel azon jogvita eldöntésére, amelynek tekintetében megállapította joghatósága hiányát – mindazonáltal egy minimális előzetes bírósági hatáskört gyakorol a joghatóságáról hozott döntéssel.

58. A második indok rendszertani jellegű. Ezen indok figyelembe veszi azt a tényt, hogy a joghatóság hiányát megállapító határozatok elismerése lehetővé teszi a hatáskörök negatív összeütközésének megelőzését, amelyet a 44/2001 rendelet szintén el kívánt kerülni. Márpedig az ilyen jellegű összeütközés jöhet létre, ha a másodikként felhívott bíróság megtagadja a korábban hozott határozat elismerését, és abból az okból állapítja meg joghatósága hiányát, hogy az első bíróság rendelkezett joghatósággal.

59. Ezen indokok alapján javaslom, hogy a Bíróság az első két kérdésre úgy válaszoljon, hogy a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a „határozatnak" az e rendelet szerinti fogalmába beletartozik egy olyan határozat, amelyben valamely tagállam bírósága saját nemzetközi joghatóságáról határoz, akár a joghatóságát, akár annak hiányát állapítja meg, és nincs jelentősége annak, hogy e határozatot a megkeresett tagállam joga „az elfogadhatóság tárgyában hozott ítéletnek" minősíti.

C – *A harmadik kérdésről*

60. Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy azt a bíróságot, amely előtt egy olyan határozat elismerésére hivatkoznak, amelyben egy másik tagállam bírósága egy joghatósági kikötés alapján saját joghatóságának hiányát állapította meg, köti az ezen kikötés érvényességére vonatkozó, a határozat indokolásában szereplő megállapítás.

61. E bíróság tehát arra is keresi a választ, hogy mi a joghatóság hiányát megállapító határozat hatályának terjedelme, és különösen azt kérdezi, hogy e bíróságot köti-e az izlandi bíróságok joghatóságát kikötő záradék fennállására és érvényességére vonatkozó indokolás, amely ebben az esetben megakadályozná a saját joghatóságának a megállapítását.

62. A jelen eljárás során kifejtett álláspontokat három felfogás köré lehet csoportosítani.

63. Az első, a Krones AG, a Gothaer és társai, valamint a német kormány által képviselt álláspont szerint a határozat elismerésének hatálya kizárólag negatív, abban az értelemben, hogy ez kizárólag az elsőként felhívott bíróság nemzetközi joghatósága hiányának megállapítására terjed ki. A Krones AG azt állítja, hogy a joghatóság hiányát megállapító határozat negatív hatályának tiszteletben tartását úgy kell érteni, mint kötelező autonóm hatályt, amely kimerül annak megállapításában, hogy az elsőként felhívott bíróság nem rendelkezik joghatósággal. Semmilyen más megállapítás nem köti a többi tagállam bíróságait, mivel sem a 44/2001 rendelet, sem pedig a Luganói Egyezmény nem hatalmazza fel azt a bíróságot, amelyhez a keresetet benyújtották, arra, hogy más tagállamok vagy a szerződő államok bíróságainak joghatóságáról döntsön. A Krones AG szerint semmiféle korlátozás nem

fogadható el a német bíróság saját joghatóságának szabad megállapítása tekintetében a 44/2001 rendelet 26. cikkének (1) bekezdése értelmében. Ráadásul az elismerés megtagadásának az e rendelet 34. és 35. cikkében foglalt indokai nem alkalmazhatók a joghatóság tárgyában hozott határozatokra. A Gothaer és társai hasonló következtetésekre jutottak, azon okból, hogy a szóban forgó rendelet nem tartalmazza az egyik bíróságtól a másikhoz történő kötelező utalás mechanizmusát, és e rendelet III. fejezetének rendszeréből az következik, hogy minden egyes tagállam maga dönti el, hogy bíróságai rendelkeznek-e joghatósággal. A német kormány azt állítja, hogy az egyes felhívott bíróságok feladata az illetékességi területükön alkalmazandó jog alapján a valamely harmadik állam bíróságának a joghatóságát kikötő záradék érvényességének értékelése. A német kormány szerint, továbbá, a származási tagállam joga rögzíti az elismerés hatálya terjedelmének határát, és egy más tagállamból származó határozatnak nem lehet a megkeresett tagállamban kiterjedtebb hatálya, mint az ezen államban elfogadott, ezzel összehasonlítható határozatnak.

64. Ezen értelmezéssel szemben a belga kormány és a Bizottság azt állítja, hogy a tagállamoknak nemcsak a határozat rendelkező részét kell elismerniük, hanem a határozatnak a joghatóságot kikötő záradék érvényességére vonatkozó indokolását is. A belga kormány szerint valamely határozat jogereje a bíróság előtt kifejtett és a felek által megvitatott kifogás okán kiterjed arra, ami – akár közvetetten – a határozat szükséges alapját képezi. A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a hatály kiterjedésének elméletét anélkül kell alkalmazni, hogy különbséget kellene tenni aszerint, hogy a joghatósági kikötést tartalmazó záradék érvényességére vonatkozó határozat a felhívott bíróság joghatóságát vagy annak hiányát erősíti meg. A Bizottság szerint a megoldás nem függhet attól a kérdéstől, hogy az elsőként felhívott bíróság nemzeti joga alapján a joghatósági kikötést tartalmazó záradék érvényességére vonatkozó megállapítás „jogerőssé” vált-e, vagy sem.

65. Végül egy közbenső, a Samskip GmbH, valamint az osztrák és a svájci kormány által képviselt álláspont szerint valamennyi tagállam köteles elismerni valamely más tagállam bíróságának a joghatóságra vonatkozó megállapodás érvényessége tárgyában hozott határozatait, de csak akkor, ha az elsőként felhívott bíróság nemzeti joga alapján a megállapodás érvényességére vonatkozó megállapítás „jogerőssé válik” vagy „kötelező hatállyal” bír. A Jénard-jelentésre és a Bíróságnak a hatály kiterjesztésének elvére vonatkozó ítélkezési gyakorlatára [35] hivatkozva az osztrák és a svájci kormány azt állítja, hogy az elismerés elvének azzal a következménnyel kell járnia, hogy „a határozatoknak azt a jogerőt és hatályt kell tulajdonítani, amellyel abban az országban rendelkeznek, ahol ezeket elfogadták” [36].

66. A jelen három álláspont közül a másodikhoz csatlakozom. Véleményem szerint az a határozat, amellyel valamely tagállam bírósága a joghatóságáról döntött, miután megvizsgálta egy joghatósági kikötés érvényességét és terjedelmét, a 44/2001 rendeletben előírt elismerési és végrehajtási rendszerben nem olyan határozat, mint a többi, és különlegessége okán egyedien területenkívüli, egységes és önálló hatállyal kell bírnia.

67. Úgy vélem, hogy a joghatóság hiányát megállapító határozat köti a megkeresett tagállam bíróságát, mivel e bíróság – anélkül, hogy ne fogadna el az előző határozattal összeegyeztethetetlen határozatot – nem állapíthatja meg a joghatóságának hiányát abból az okból, hogy a származási tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal. E minimális hatály nélkül a joghatóság hiányát megállapító határozat elismerését minden értelmétől megfosztanánk. A Krones AG egyébiránt elismeri ezt a hatályt, úgy ítélve meg – nem minden ellentmondás nélkül –, hogy az az ítélet, amely egy keresetet a felhívott bíróság nemzetközi joghatóságának hiánya okán utasít el, nem minősül a 44/2001 rendelet 32. cikke értelmében vett „határozatnak”.

35 — A fent hivatkozott Hoffmann-ügyben hozott ítélet.

36 — A 10. és a 11. pont.

68. Úgy ítélem meg, továbbá, hogy a joghatóság hiányát megállapító határozathoz fűződő kötelező hatálynak szükségképpen ki kell terjednie a joghatósági kikötést tartalmazó záradék érvényességére és hatályára vonatkozó megállapításra, függetlenül attól, hogy a származás szerinti tagállam vagy a megkeresett tagállam nemzeti joga szerint e megállapítás jogerősnek minősül-e, vagy sem.

69. Álláspontomat először is a 44/2001 rendelet célkitűzéseire, majd e rendeletnek a joghatóságra vonatkozó eljárási rendelkezéseire, végül pedig a hatékony bírói jogvédelem elvére alapítom.

1. A 44/2001 rendelet célkitűzései

70. Amint azt már a jelen indítvány 46. pontjában említettem, a 44/2001 rendelet arra irányul, hogy előmozdítsa az igazságszolgáltatás iránt az Unióban táplált kölcsönös bizalmat, megkönnyítse a bírósági határozatok gyors elismerését és végrehajtását, biztosítsa a joghatósággal rendelkező bíróság előreláthatóságát és – következésképpen – a jogalanyok számára a jogbiztonságot, garantálja a gondos igazságszolgáltatást, és csökkentse a párhuzamos eljárások kockázatát.

71. Véleményem szerint e célokkal ellentétes lenne annak elismerése, hogy azon bíróság, amely előtt valamely külföldi határozat elismerésére hivatkoznak, hatáskörrel rendelkezik egy olyan joghatósági kikötés hatályának és érvényességének a felülvizsgálatára, amely kikötés alapján a származás szerinti tagállam bírósága megállapította a joghatóságának hiányát.

72. A tagállamok bíróságai közötti kölcsönös bizalom elvéből ugyanis, amely különösen a külföldi határozatok elismerésének automatikus jellegét, az elismerés megtagadása indokainak korlátozását, a származás szerinti bíróság joghatósága felülvizsgálatának kizárását, illetve az érdemi felülvizsgálat kizárását igazolja, az következik, hogy valamely tagállam valamennyi bíróságának a saját határozataival egyenértékűeknek kell tekintenie a más tagállamok bíróságai által hozott határozatokat. Ebből az következik, hogy amennyiben az ezen egyenrangú bíróságok közül az egyiknek – a saját joghatóságának a megvizsgálása céljából – előzetesen határoznia kellett egy joghatósági kikötés hatályáról és érvényességéről, a másik tagállam bírósága, amely előtt e határozat elismerésére hivatkoznak, nem végezhet új értékelést.

73. A magas fokú kölcsönös bizalomra annál is inkább szükség van akkor, ha a tagállamok bíróságainak a közvetlen joghatóság közös szabályait kell alkalmazniuk.

74. E tekintetben meg kell állapítani, hogy a 44/2001 rendelet II. fejezetében foglalt joghatósági szabályok, valamint az e rendelet III. fejezetében szereplő, a bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályok nem alkotnak elkülönült és önálló egységeket, hanem szorosan kapcsolódnak egymáshoz. [37]

75. Ezt tette nyilvánvalóvá a Bíróság, amikor perfüggőség esetén több alkalommal is megállapította, hogy amennyiben a joghatóságot közvetlenül a Brüsszeli Egyezmény szabályai határozzák meg, amelyek mindkét bíróság számára közösek, e szabályokat e bíróságok bármelyike ugyanolyan hatáskörrel értelmezheti és alkalmazhatja, a megkeresett tagállam bírósága a döntés tekintetében semmilyen esetben nincs jobb helyzetben, mint a származási tagállam bírósága. [38] Véleményem szerint az Unió bíróságainak egyenlősége a joghatóságra vonatkozó szabályok tekintetében az általuk e szabályok alkalmazásával hozott határozatokhoz kapcsolódó joghatások egységességét feltételezi.

37 — A C-514/10. sz. Wolf Naturprodukte ügyben 2012. június 21-én hozott ítélet 25. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

38 — A fent hivatkozott Turner-ügyben hozott ítélet 25. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint a fent hivatkozott TNT Express Nederland ügyben hozott ítélet 55. pontja.

76. Mivel az alapügyben szereplőhöz hasonló körülmények között a 44/2001 rendeletnek a joghatóság szerződéses kikötésére vonatkozó 23. cikke nem alkalmazható, tekintettel arra, hogy a vitatott záradék egy olyan állam bíróságának joghatóságát köti ki, amely nem tagja az Uniónak, hangsúlyozni kell, hogy a Luganói Egyezmény – amelynek az Izlandi Köztársaság is részese – 23. cikke egyenértékű rendelkezést tartalmaz.

77. E körülményekre figyelemmel a származási tagállam bíróságának jogába, illetve a megkeresett tagállam jogába utalni a joghatóság hiányát megállapító határozat hatálya terjedelme meghatározásának a kérdését, abban az esetben, ha e jog nem minősíti jogerősnek a joghatósági kikötés érvényességére és hatályára vonatkozó megállapítást, azzal a következménnyel járna, hogy felhatalmazná a felhívott bíróságot a kérdés felülvizsgálatára, ami sértheti a 44/2001 rendeletben, illetve a Luganói Egyezményben lefektetett, joghatóságra vonatkozó szabályok előreláthatóságát, és következésképpen sértené a jogbiztonság elvét.

78. Annak elfogadása, hogy a megkeresett tagállam bírósága semmisnek minősítheti azt a joghatósági kikötést, amelyet a származási tagállam bírósága érvényesnek ismert el, közvetlenül ellentétes lenne a külföldi határozat érdemi felülvizsgálata tilalmának elvével, amely megtiltja az előbbi számára, hogy azon indokból megtagadja az utóbbi által hozott döntés elismerését vagy végrehajtását, hogy eltérően döntött volna.

79. Meg kell továbbá állapítani, hogy a jogerő meghatározása, amelyet az egyes nemzeti jogok a határozatok indokolásához kapcsolnak, olyan gyakorlat, amely problémásnak bizonyulhat.[39] Az olyan – gyakori – esetben, amelyben, mint az alapügyben, a joghatóság kérdése egy érdemi kérdésnek van alárendelve, azon probléma megoldásának a nemzeti jogba történő utalása, hogy milyen hatály fűződik az érdemi kérdést eldöntő indokokhoz, a felek tekintetében bizonytalanságot eredményez a joghatóságnak a felhívható nemzeti bíróságok közötti megosztása vonatkozásában, és bonyolítja azon nemzeti bíróság feladatát, amely előtt az elismerésre hivatkoznak.

80. Végső soron úgy ítélem meg, hogy a 44/2001 rendelet célkitűzései megkövetelik az azon érdemi kérdést elbíráló indokok figyelembevételét, amelytől a joghatóság függ. E megoldást kiegészítő érvelésként támaszthatja alá az e rendeletben foglalt eljárási szabályok rendszere, amelyeket célszerű máris megvizsgálni.

2. A 44/2001 rendelet joghatóságra vonatkozó eljárási rendelkezéseinek rendszere

81. Az egyik legmarkánsabb jele annak, hogy a 44/2001 rendelet a határozatok Unión belüli szabad mozgását segíti elő, az az elv, miszerint a származási tagállam bírósága joghatóságának a hiánya nem képezi az általa hozott határozat elismerése megtagadásának indokát, kivéve az e rendelet 34. és 35. cikkében taxatívan felsorolt eseteket.[40] Ebből az elvből az következik, hogy valamely érdemi határozat akkor is elismerhető, ha ezt a közvetlen joghatóságra vonatkozó, a szóban forgó rendelet II. fejezetében foglalt közös szabályok megsértésével hozták meg, illetve akkor is, ha a felek között a joghatóság nem képezte vita tárgyát.

39 — Példaként megemlítem, hogy a Bizottság észrevételeiben szereplő megállapítás, miszerint Franciaországban egy ítélet kötelező hatálya „nem korlátozódik az ítélet rendelkező részére, hanem az indokolásnak az e részhez elválaszthatatlanul kapcsolódó valamennyi részére kiterjed”, nem egészen pontos a Cour de cassation (semmítőszék) legújabb ítélkezési gyakorlatának fényében, amely egy teljes ülésen 2009. március 13-án hozott ítéletében szakított a meghatározó indokolás elméletével, és megállapította, hogy jogerőről csak annak tekintetében lehet szó, ami a rendelkező részben elbírálásra került.

40 — A megkeresett tagállam bírósága csak egyes igen érzékeny jogterületeken vizsgálhatja felül a határozatot kibocsátó bíróság joghatóságát. A külföldi határozatot ugyanis csak a joghatóságra vonatkozó azon szabályok megsértése esetén lehet teljes hatályától megfosztani, amelyek a biztosítottakat vagy a fogyasztókat védik, illetve a 44/2001 rendelet II. fejezetének 6. szakaszában foglalt, bizonyos olyan jogterületeken „kizárólagos” joghatóságra vonatkozó szabályok megsértése esetén, mint az ingatlanokon fennálló dologi jogok vagy az ingatlanbérletek.

82. A származási tagállam joghatósága felülvizsgálatának tilalmából összefüggésszerűen következik a megkeresett tagállam bírósága saját joghatósága vizsgálatára vonatkozó hatáskörének korlátozása. Ugyanis, ha igaz az, hogy a nemzeti bíróság csak a saját joghatóságáról dönthet, mivel a 44/2001 rendelet nem engedélyezi valamely bíróság joghatóságának valamely más tagállam bírósága általi felülvizsgálatát,[41] akkor az is igaz, hogy a saját joghatóságáról döntő bíróság határozatának az a – közvetett – következménye, hogy sérti az Unió más bíróságainak joghatóságát. Más szóval abból, hogy az Unió valamely bírósága a saját nemzetközi joghatósága vizsgálatára vonatkozó kötelezettségét gyakorolja, az következik, hogy korlátozza más bíróságok saját joghatóságuk vizsgálatára vonatkozó hatáskörét. Márpedig az uniós jog egységes alkalmazásának alapvető követelményéből az következik, hogy e korlátozás terjedelme egységesen kerüljön meghatározásra, anélkül hogy ez a jogerő területi hatályára vonatkozó nemzeti szabályok szerint változhatna.

83. Véleményem szerint ilyen értelmű érvelés található a 44/2001 rendelet 35. cikkének (2) bekezdésében, amely arra az esetre, ha az a bíróság, amely előtt az elismerésre hivatkoznak – kivételesen – felülvizsgálhatja a származási tagállam bíróságának joghatóságát, előírja, hogy a felhívott bíróság mindenesetre kötve van azon megállapításokhoz, amelyekre a származási tagállam bírósága a joghatóságát alapította. E szabály tehát megelőlegezi azt a bizalmat, amelyet a külföldi bíróság ténymegállapításai érdemelnek, függetlenül attól, hogy e megállapítások jogerővel rendelkeznek-e, vagy sem, a származási tagállam vagy a megkeresett tagállam eljárási joga értelmében.

84. Az általam felvázolt elemzést, úgy tűnik, a hatékony bírói jogvédelem elve vonatkozásában kell továbbá megvizsgálni.

3. A hatékony bírói jogvédelem elve

85. A hatékony bírói jogvédelem elve olyan általános uniós jogi elv, amely a tagállamok közös alkotmányos hagyományain nyugszik, és amelyet az 1950. november 4-én Rómában aláírt, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. és 13. cikke állapított meg.[42]

86. Ezen elvet az Európai Unió alapjogi chartájának 47. cikke is megerősítette, amely Charta a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta, az EUSZ 6. cikk (1) bekezdésének első albekezdése szerint „ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések”.

87. Ebből elsősorban az következik, hogy mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja.

88. Az azon származás szerinti bíróság határozatához fűződő kötelező hatály tagadása, amely bíróság a joghatóságának vizsgálatát megelőzően döntött valamely joghatósági kikötés érvényességének és hatályának kérdéséről, ellentétes lenne a szóban forgó elvvel, és a negatív hatásköri összeütközés komoly kockázatát vetné fel, a bírói jogvédelem teljes hiányához vezetve. Abban az esetben például, ha a bíróság a joghatóságának hiányát állapítja meg egy másik bíróság joghatóságát kikötő záradék okán, ez utóbbi, amennyiben semmisnek tekinti a záradékot, maga is megállapíthatja joghatóságának hiányát. A Krones AG, és a Gothaer és társai által képviselt azon álláspont, miszerint az első határozatnak csak az a joghatása, hogy megtiltja a másodikként felhívott bíróság számára, hogy azon indokkal, hogy „az elsőként megkeresett állam bírósága rendelkezik joghatósággal”, megállapítsa nemzetközi joghatóságának hiányát, véleményem szerint belső ellentmondást tartalmaz, mivel ez azon indokolás figyelembevételére kötelez, amelyek miatt a bíróság megállapította a joghatóságának hiányát, ezzel párhuzamosan megtagadva ezen indokolás bármely kötelező hatályát.

41 — A Brüsszeli Egyezmény tekintetében lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Turner-ügyben hozott ítélet 26. pontját.

42 — Lásd többek között a C-279/09. sz. DEB-ügyben 2010. december 22-én hozott ítélet (EBHT 2010., I-13849. o.) 29. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

89. Összességében úgy ítélem meg, hogy a 44/2001 rendelet célkitűzéseiből és e rendelet eljárási rendelkezéseinek általános rendszeréből, valamint a hatékony bírói jogvédelemhez való jogból az következik, hogy a joghatósági kikötést tartalmazó záradék érvényességére és hatályára vonatkozó értékelést kizárólag az Unió egyik bíróságánál kell összpontosítani, mivel a megkeresett tagállam bíróságának csak azon, taxatívan felsorolt esetekben van joga a vizsgálathoz, ha jogosult felülvizsgálni a származási tagállam bíróságának a joghatóságát. Ebből következik, hogy a megkeresett tagállam bíróságát köti a származási tagállam bíróságának megállapítása, még akkor is, ha e megállapítás a határozat indokolásában szerepel, függetlenül attól a jogerőtől, amelyet az egyes nemzeti jogok fűznek ezen indokoláshoz.

90. Az általam elfogadásra javasolt megoldás nem tűnik ellentétesnek a Bíróság ítélkezési gyakorlatával, amely még nem tartalmaz a joghatóság tárgyában hozott határozatokra vonatkozó döntéseket.

91. Egy német bíróság által hozott, tartási járadék fizetésére kötelező, Hollandiában végrehajtási záradékkal ellátott ítéletnek a holland jogrendben kifejtett joghatásaira vonatkozó, előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adott válaszként a Bíróság a fent hivatkozott Hoffmann-ügyben hozott ítéletben megállapította, hogy „egy elismert külföldi határozatnak […] főszabály szerint ugyanazon hatállyal kell rendelkeznie a megkeresett államban, mint a származási államban”,[43] e főszabályt azon megállapítással árnyalva, miszerint „valamely határozatot, amelyet valamely szerződő államban végrehajtási záradékkal láttak el […] és amely a származási államban végrehajtható, nem kell továbbra is végrehajtani a megkeresett államban, amennyiben ezen utóbbi állam szabályozása értelmében a végrehajtásnak a [Brüsszeli] Egyezmény hatálya alá nem tartozó okok miatt már nincs helye”[44].

92. Újabban, a fent hivatkozott Apostolides-ügyben hozott ítéletben, a Bíróság megállapította, hogy „noha az elismerésnek főszabály szerint az a hatása, hogy ugyanazt az önállóságot és érvényesülést biztosítsa a határozatnak, mint amellyel az abban a tagállamban rendelkezik, ahol hozták […], nem indokolt valamely ítéletnek – annak végrehajtása során – olyan jogkövetkezményeket tulajdonítani, amelyek a származási tagállamban sem fűződnek hozzá […], illetve azt olyan joghatásokkal felruházni, amelyeket még közvetlenül a megkeresett tagállamban hozott azonos típusú ítéletek sem keletkeztetnének”.[45]

93. Mindazonáltal úgy vélem, hogy ez az ítélkezési gyakorlat, amely olyan érdemi határozatok végrehajtására vonatkozik, amelyeket minden egyes nemzeti jogrendben le kell fordítani, nem alkalmazható a nemzetközi joghatóságról döntő határozatokra. Míg a nemzeti jogrendek heterogenitása igazolja a határozat által a származási tagállamban kiváltott joghatás figyelembevételét, a megoldás azon joghatások figyelembevételével történő módosítását kivéve – amennyiben a határozat a megkeresett tagállamban ismeretlen joghatásokkal jár –, amelyeket az ezen államban hozott hasonló határozat fejtene ki, a bíróságoknak a nemzetközi joghatóságukról a 44/2001 rendelet és a Luganói Egyezmény értelmében döntő határozatait homogenitásuk jellemzi, következésképpen egy saját rendszerbe sorolandók. A fentebb kifejtett indokok alapján ezek az eszközök, amelyek minden tagállam bírósága számára érvényes joghatósági szabályokat állapítanak meg, és amelyek célja az, hogy ugyanazon jogvitában kizárólag egy nemzetközi hatályú határozatot hozzanak, azonos és egységes kötelező hatályt biztosítanak a joghatóságról döntő határozatoknak, függetlenül attól a jogerőtől, amelyet a tagállamokban e határozatokhoz fűznek.

94. A Krones AG, és a Gothaer és társai által e kötelező hatállyal szemben hivatkozott kifogások nem meggyőzőek.

43 — 11. pont.

44 — 18. pont.

45 — 66. pont. Lásd még a C-139/10. sz. Prism Investments ügyben 2011. okótber 13-án hozott ítélet (EBHT 2011., I-9511. o.) 38. pontját, és a C-92/12. PPU. sz. Health Service Executive ügyben 2012. április 26-án hozott ítélet 142. pontját.

95. Az első kifogás azon alapul, hogy a 44/2001 rendelet 26. cikkének (1) bekezdése és a Luganói Egyezmény 20. cikkének (1) bekezdése előírja a felhívott bíróságok azon kötelezettségét, hogy hivatalból vizsgálják meg a saját nemzetközi joghatóságukat. Márpedig kötelező hatály elismerése a származási tagállam bíróságának a joghatósági kikötés érvényességére és hatályára vonatkozó megállapítása tekintetében azzal a hatással járna, hogy megakadályozná a megkeresett tagállam bíróságát e vizsgálat elvégzésében.

96. Jóllehet a megállapítás pontosnak tűnik, én mégis más következtetéseket vonok le belőle, mint a Krones AG, és a Gothaer és társai. A 44/2001 rendelet 26. cikkének (1) bekezdése olyan rendelkezésnek minősül, amely az Unióban lakóhellyel rendelkező, az uniós jogon alapuló joghatósági szabályokhoz való joggal rendelkező alperest védi. Mindazonáltal a szóban forgó szabályok alkalmazásával megbízott első bíróság eljárása biztosítja e jog tiszteletben tartását, és feleslegessé teszi az Unió más bíróságának eljárását. Egyébiránt meg kell jegyeznem, hogy ha a származási bíróságnak a joghatósági kikötés érvényességére és hatályára vonatkozó megállapítása a határozatának a rendelkező részében is szerepelt volna, e megállapítás kötötte volna azt a bíróságot, amely előtt a határozat elismerésére hivatkoznak.

97. A második kifogás sem tűnik meggyőzőnek, amely azon alapul, hogy az elismerés 44/2001 rendelet 34. és 35. cikke értelmében történő megtagadásának nem lenne értelme egy joghatóság hiányát megállapító határozat tekintetében. Úgy tűnik ugyanis, hogy mihelyt a joghatóság hiányát megállapító határozat tekintetében elismert hatály nem kizárólag negatív, az elismerés megtagadása nem mentes a jogkövetkezményektől. Ily módon, például, ha egy belga bíróság, amelyhez egy Németországban található ingatlan bérbeadója nyújt be egy bérleti díj megfizetése iránti keresetet, megállapítja a joghatóságának hiányát, miután érvényesnek minősítette a bérleti szerződésnek az izlandi bíróságok joghatóságát kikötő záradékát, a belga határozat elismerésére másodlagosan felhívott német bíróságnak meg kell tagadnia e határozat elismerését a 44/2001 rendelet 35. cikke (3) bekezdése és 22. cikke 1) pontja rendelkezéseinek értelmében.

98. Ezen indokok alapján azt javaslom, hogy a Bíróság a harmadik kérdésre azt a választ adja, hogy a 44/2001 rendelet 32. és 33. cikkét úgy kell értelmezni, hogy amennyiben a származási tagállam bírósága, miután határozatának indokolásában előzetesen döntött egy joghatósági kikötés érvényességéről és hatályáról, megállapította a joghatóságának hiányát, a megkeresett tagállam bíróságát köti e megállapítás, függetlenül attól a jogerőtől, amelyet a származási tagállam vagy a megkeresett tagállam joga fűz hozzá, azon esetet kivéve, amelyben e rendelet 35. cikkének (3) bekezdése felhatalmazza e bíróságot, hogy felülvizsgálja a származási tagállam bíróságának a joghatóságát.

V – Végkövetkeztetések

99. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a következőképpen válaszoljon a Landgericht Bremen által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre:

A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet 32. és 33. cikkét úgy kell értelmezni, hogy:

– a „határozatnak” a 44/2001 rendelet szerinti fogalmába beletartozik egy olyan határozat, amelyben valamely tagállam bírósága saját nemzetközi joghatóságáról határoz, akár a joghatóságát, akár annak hiányát állapítja meg, és nincs jelentősége annak, hogy e határozatot a megkeresett tagállam joga „az elfogadhatóság tárgyában hozott ítéletnek” minősíti, és

– amennyiben a származási tagállam bírósága, miután határozatának indokolásában előzetesen döntött egy joghatósági kikötés érvényességéről és hatályáról, megállapította a joghatóságának hiányát, a megkeresett tagállam bíróságát köti e megállapítás, függetlenül attól a jogerőtől, amelyet

a származási tagállam vagy a megkeresett tagállam joga fűz hozzá, azon esetet kivéve, amelyben a 44/2001 rendelet 35. cikkének (3) bekezdése felhatalmazza e bíróságot, hogy felülvizsgálja a származási tagállam bíróságának a joghatóságát.